

คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่

Ought the Rich to Help the Poor?

พระมหาพรชัย สิริวโร

Phramaha Pornchai Sirivaro

สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author E-mail: pornchai.sri@mcu.ac.th

Received: February 24, 2022; **Revised:** April 28, 2022; **Accepted:** April 30, 2022

บทคัดย่อ

ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ โควิด 19 ได้ระบาดไปทั่วโลก การเกิดขึ้นของโรคนี้ทำให้การประกอบธุรกิจในด้านต่างๆ ถดถอยและรวมไปถึงเลิกกิจการ ในขณะที่คนกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกว่า “คนรวย” ยังคงมีทรัพย์สินสมบัติมากมายเพียงพอต่อการเลี้ยงชีวิตจนไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้เลย คนอีกส่วนหนึ่งนั้นซึ่งดูเหมือนจะเป็นคนกลุ่มใหญ่ซึ่งเรียกว่า “คนจน” เมื่อไม่มีงานทำก็ต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีวิต ในสถานการณ์เช่นนี้มีคำถามทางปรัชญาอันหนึ่งเกิดว่า “คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่” ในเรื่องนี้ ฝ่ายหนึ่งให้เหตุผลว่า ควรช่วย เพราะเป็นหน้าที่ของเพื่อนมนุษย์ที่ต้องช่วยเหลือกัน ส่วนอีกฝ่ายแย้งว่า ไม่ควร เพราะการช่วยเหลือไม่ใช่หน้าที่ ฝ่ายนี้ให้เหตุผลว่า ใครอยากช่วยใครก็ช่วยได้ เราไม่ควรถือว่าการช่วยเหลือเป็นหน้าที่ เพราะมันเป็นการเรียกร้องมากเกินไปเกินกว่าปกติ ในบทความนี้ ผู้เขียนให้เหตุผลว่า การช่วยเหลือคนอื่นเป็นหน้าที่ทางศีลธรรมในสองมิติคือ หน้าที่ๆ จะทำตัวเองให้

บริสุทธิและหน้าที่ๆ จะปกป้องความเป็นมนุษย์ไว้ และในการอภิปรายเรื่องนี้ ผู้เขียนจะอภิปราย
ในกรอบของพุทธจริยศาสตร์

คำสำคัญ: คนรวย, คนจน, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

In the present situation, COVID 19 pandemic still rampantly spreads over the world whereby it brings about the inability and recession in running various kinds of business including ceasing its operation. On the one hand, one group of people called ‘rich’ still possesses hefty wealth which is more than enough for living life without being affected by a pandemic, on the other hand, another group of people called ‘poor’, once unemployed, comes to encounter the rapid shortage of income causing the most difficulty in living life. A philosophical question is asked in the situation “ought the rich to help the poor?” In this matter, while some argued that they ought to help because man has to help one another, another also argued that they ought not to help because it is not their duty; this means that anyone who wishes to help can help; it should not be the matter of duty because it demands too much. In this paper, I argued that they should help because helping one another is moral duty in two dimensions: a duty to purify oneself and a duty to protect humanhood and this discussion will be critically examined in the context of Buddhist ethics.

Keywords: the Rich, the Poor, Buddhist ethics

บทนำ

ก่อนที่จะเริ่มเสนอบทนำ ผู้เขียนขอประกาศให้รู้ว่า แนวคิดในการเขียนบทความนี้ ผู้เขียนนำมาจากบทความที่ชื่อว่า Practical Ethics ของ Peter Singer (Peter Singer, 1992) ในการนำเสนอแนวคิดที่ว่าด้วยคนจนและคนรวย ผู้เขียนจะใช้แนวทางที่ Peter Singer ใช้ในงานเขียนของตน เมื่อได้กรอบของคำว่า คนจนกับคนรวยแล้ว ผู้เขียนจะพยายามตอบคำถามทางพุทธจริยศาสตร์ว่า “คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่” และในการตอบปัญหานี้ ผู้เขียนจะนำมาพิจารณาในกรอบของพุทธจริยศาสตร์

1. ข้อเท็จจริงของสังคมว่าด้วยสถานะทางเศรษฐกิจของคน

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ในปีที่ผ่านมา การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ไม่ว่าจะ เป็นสายพันธุ์อินเดีย อังกฤษหรือแอฟริกา ล้วนทำให้เกิดปัญหาต่อทุกองคาพยพของสังคม เช่น สถาบันการศึกษาทุกระดับ รัฐบาลต้องออกมาตรการในการเรียนการสอนใหม่โดยใช้ Application เช่น โปรแกรม Zoom Google Meet Microsoft Teams รวมไปถึง Social Media Online อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้เกิดการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) อันเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันการแพร่เชื้อและติดเชื้อไวรัส เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้สอนต้องปรับตัวในการเตรียมตัวสอนใหม่ ผู้เรียนต้องปรับตัวในการเรียนใหม่ ช่องทางการใน ติดต่อกสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนก็ต้องปรับใหม่ ผลกระทบอันหนึ่งที่สำคัญมากที่สุดในช่วงเวลานี้ก็คือ ความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจ ในระดับมหภาค ทั่วโลกกำลังเผชิญกับภาวะ ถดถอยและภาวะการถดถอยของเศรษฐกิจ เนื่องจากการประกอบกิจการที่ต้องขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานอันผันผวนอย่างหนัก บริษัทธุรกิจขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการทางธุรกิจได้เหมือนเดิม การส่งออกและนำเข้าประสบปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องชะลอการผลิตหรือ บางที่ต้องปิดกิจการ ส่วนระดับจุลภาคนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบโดยทั่วไปตั้งแต่ขนาดใหญ่จน ไปถึงขนาดเล็กก็ประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจ เมื่อทั้งสองระบบธุรกิจหลักคือระดับมหภาค และจุลภาคไม่สามารถทำงานสอดประสานกันได้ ภาวะถดถอยทางด้านเศรษฐกิจ การเลิกจ้างงานรวมถึงภาวะการล้มละลายก็เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากช่วงแรกๆ ที่ บริษัทหลายแห่งประกาศยุติการประกอบธุรกิจ บริษัทธุรกิจการบินต้องเข้าสู่แผนการฟื้นฟูสภาพคล่องและการชำระหนี้

ในสภาพการณ์เช่นนี้ คนในสังคมส่วนใหญ่ก็ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกนั้นเป็นคนกลุ่มเล็ก ส่วนกลุ่มที่สองนั้นเป็นคนกลุ่มใหญ่ คนกลุ่มเล็กนั้นเป็นกลุ่มที่เราเรียกว่า “คนรวย” คนที่อยู่ในกลุ่มเล็กเราทราบว่าคนเหล่านี้เป็นเจ้าของกิจการ เป็นผู้มีทรัพย์สินศฤงคารมาก หรืออย่างน้อยที่สุดก็ยังมีต้นทุนเดิมที่เก็บไว้ก่อนหน้านี้แล้ว ส่วนคนกลุ่มใหญ่นั้น ต้องทำงานแบบที่เรียกว่า “หาเช้ากินค่ำ” วันไหนไม่ได้หา ก็ไม่สามารถจะมีกินได้ เมื่อเรามองไปที่กลุ่มใหญ่ซึ่งเราเรียกกันว่า “คนจน” นั้น เราทราบกันดีว่า ในสภาพที่สังคมกำลังประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนั้น คนกลุ่มใหญ่ต้องเดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อแสวงหาอาหารแจก เพราะไม่มีเงินพอที่จะจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อหาอาหารปัจจัยสี่ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน พวกเขาไม่มีเงินพอที่จะ

จับจ่ายเพื่อหาเสื้อผ้า ไม่มีเงินพอที่จะซื้ออาหาร ไม่มีเงินพอที่จะซื้อที่อยู่อาศัย โดยที่สุด แม้กระทั่งการจ่ายค่าเช่าบ้าน การจ่ายค่าน้ำค่าไฟ และไม่มีเงินพอที่จะเข้ารับการรักษาพยาบาล ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานเพราะเป็นเรื่องที่คนทุกคนต้องมี ไม่จำเป็นต้องมีมากเกินไปอย่างน้อยต้องมีในระดับที่อยู่ในพื้นฐานของชีวิต ส่วนคนที่มีเกินก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ไม่มีปัญหาอะไรที่ต้องพูดถึง ที่เราต้องพูดถึงคือคนที่ไม่มียิ่งเหล่านี้อยู่ ในขณะเดียวกันเราก็เห็นว่า คนกลุ่มเล็กที่เราเรียกว่า “คนรวย” ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 เท่าเท่ากับ “คนจน” เลย คนเหล่านี้ ยังคงมีความสามารถที่จะใช้จ่ายในการหาปัจจัยสี่ได้อย่างสะดวกเหมือนเคย พวกเขายังสามารถซื้อเสื้อผ้าแพงๆ ยังสามารถเข้าภัตตาคารหรูๆ ได้ ยังสามารถซื้อบ้านหรือคฤหาสน์ แพงๆ ได้ มีเงินจ่ายค่าน้ำค่าไฟ ใช้เครื่องปรับอากาศได้อย่างปกติ เมื่อเวลาเจ็บป่วยหรือสงสัยว่าจะเจ็บป่วย พวกเขายังคงสามารถเข้ารับบริการจากโรงพยาบาลแพงๆ เช่น โรงพยาบาลเอกชนได้ ถ้าเราดูจากภาพนี้ข้อเท็จจริงเหล่านี้บอกว่า คนรวยแทบจะไม่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดโควิด 19 อย่างไม่เป็นสายพันธุ์ไหน

ในสถานการณ์เช่นนี้ มีคนบางกลุ่มออกมาเรียกร้องให้คนรวยหรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “เจ้าสัว” ออกมาช่วยเหลือคนจน กลุ่มนี้ให้เหตุผลว่า มันถึงเวลาแล้วที่เจ้าสัวควรจะมาช่วยเหลือประเทศบ้าง ก่อนหน้านี้เจ้าสัวประกอบธุรกิจในประเทศ มีรายได้มากมาย การที่เจ้าสัวมีรายได้มากมายเพราะประกอบธุรกิจในประเทศนี้ เมื่อประเทศนี้ประสบปัญหา เจ้าสัวก็ควรแสดงน้ำใจต่อประเทศนี้ขณะนี้ ในการแสดงน้ำใจนั้น เจ้าสัวควรทำอะไรสักอย่างหรือหลายอย่างอันจะเป็นการทำให้คนจนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด 19 สามารถมีชีวิตอยู่ได้ คนกลุ่มนี้ยังอธิบายต่อไปว่า ถ้าเจ้าสัวไม่ให้ความช่วยเหลือ ก็แสดงว่า เจ้าสัวเอาแต่ได้ กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศอยู่ในภาวะปกติ เจ้าสัวประกอบธุรกิจแสวงหาผลประโยชน์เท่าที่จะมากได้ แต่เมื่อถึงคราวประเทศลำบาก เจ้าสัวเหล่านี้ไม่ได้แสดงว่าตนเองมีน้ำใจต่อประเทศนี้เลย พวกเขาตั้งคำถามว่า “เจ้าสัวเหล่านี้ควรมีอยู่ในประเทศนี้หรือถ้าเป็นเช่นนี้” นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มคนที่เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีออกปากขอร้องเพิ่มเติมอีกด้วย เพราะถ้านายกซึ่งเป็นผู้นำประเทศออกแรงเพิ่มอีกมันอาจจะมียานหนักมากกว่าคนทั่วไป พวกเราได้ยินมาว่าท่านนายกได้ส่งจดหมายถึงเจ้าสัวหลายคนแต่ว่าต่อมานั้นพวกเราไม่อาจทราบได้ว่าจดหมายเหล่านั้นมีเนื้อหาว่า

อย่างไร มันเป็นการขอร้องให้เจ้าสัวออกมาช่วยเหลือคนจนหรือไม่ เราไม่อาจจะทราบได้ เพราะไม่มีการเปิดเผยข้อมูล จากการอ้างสภาพการณ์ของประเทศ เราอาจจะบอกได้ว่า กลุ่มนี้ให้เหตุผลว่า ประเทศชาติเปรียบเสมือนแม่ผู้ให้กำเนิด เมื่อมีแม่จึงมีลูก สถานะของแม่ย่อมสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนสถานะของลูกนั้นย่อมสำคัญเป็นอันดับสองเสมอ เมื่อแม่มีปัญหาเรื่องความยากจน ลูกผู้ซึ่งประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ มันก็ย่อมเป็นเรื่องถูกต้องที่ลูกควรจะช่วยเหลือแม่ เราอาจจะกล่าวได้ว่า ไม่มีแม่ก็ย่อมไม่มีลูก สถานะนี้ก่อให้เกิดสิ่งหนึ่งที่เรียกว่า สิทธิและหน้าที่ แม่ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกช่วยเหลือเมื่อแม่ประสบปัญหาความลำบาก เมื่อแม่มีสิทธิก็ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ต่อลูกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ

นอกจากนั้น มีข้อเท็จจริงที่เห็นกันทั่วไปว่า เจ้าสัวจะมีวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนคนจน เช่น เจ้าสัวจะเลี้ยงสัตว์เลี้ยงบางประเภท เช่น สุนัข ในการเลี้ยงสุนัขนั้น เจ้าสัวต้องจ่ายค่าตัดขน ค่าอาหาร ค่าหมอ ค่าเหล่านี้คำนวณกันว่าจะมีมากกว่าค่าอาหารที่คนจนส่วนใหญ่รวมตัวกันจ่าย เจ้าสัวต้องเป็นสมาชิกสปอร์ตคลับ เช่น กอล์ฟ ในการจ่ายค่าสมาชิกแต่ละปีนั้น คำนวณกันว่าค่าสมาชิกรวมกันมีมากกว่ารายได้ของคนจนส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีคนคิดว่า ถ้าหากเจ้าสัวเหล่านี้จะแบ่งปันส่วนเหล่านี้มาช่วยคนจนบ้าง การกระทำเช่นนั้นคงมีประโยชน์ไม่มากนักน้อย การแบ่งปันนี้ไม่ใช่การเรียกร้องให้เจ้าสัวหยุดเลี้ยงสัตว์ที่ตนเองชอบ หยุดเล่นกีฬาที่ตัวเองโปรด แต่มันเป็นการเรียกร้องว่า ถ้าหากเจ้าสัวจะแบ่งปันส่วนเงินในการทำกิจกรรมที่ตนเองชอบให้แก่การช่วยคนจน สังคมก็คงจะมีความหวังในการแก้ปัญหาและเห็นหนทางเดินไปข้างหน้า

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่มีการเรียกร้องให้เจ้าสัวออกมาช่วยคนจน ยังมีอีกกลุ่มที่พยายามจะอธิบายว่า การเรียกร้องให้เจ้าสัวออกมาช่วยคนจนนั้นไม่ใช่หนทางที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนอันเป็นผลกระทบมาจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มนี้ยังอธิบายต่อไปว่า การเรียกร้องความช่วยเหลือจากเจ้าสัวเป็นสิ่งไม่ควรทำ เพราะมันเกินหน้าที่ของเจ้าสัว อันที่จริง หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือคนจนนั้นเป็นหน้าที่รัฐ ไม่ใช่หน้าที่เจ้าสัว รัฐต้องมีมาตรการที่จะช่วยเหลือเยียวยาคนจน มันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐโดยตรง ถ้ารัฐไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าสัวมันอาจจะทำให้รัฐต้องเอื้อประโยชน์ให้แก่เจ้าสัวในอนาคต พูดง่ายๆ ก็คือ รัฐกับเจ้าสัวควรจะอยู่ห่างๆ กัน หลายคนไม่ค่อยไว้วางใจรัฐเพราะคิดว่า ถ้าหาก

รัฐไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าสัว เจ้าสัวเองก็จะขอความช่วยเหลือจากรัฐด้วยเช่นกัน และความช่วยเหลือที่รัฐจะมีให้แก่เจ้าสัวนั้นหลายคนไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะคิดว่ามันจะเป็นการเอาเปรียบคนอื่นในระยะยาว เราอาจจะกล่าวได้ว่า ทรัพย์สินสมบัติจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อมีการนำไปใช้ประโยชน์ คนเราเมื่อตายไปแล้วก็เอาทรัพย์สินไปด้วยไม่ได้ ทั้งๆ ที่รู้ข้อเท็จจริงนี้ก็ยังมีหลายคนที่ยึดและครอบครองทรัพย์สินสมบัติไว้อย่างเหนียวแน่น ในพุทธจริยศาสตร์มีการกล่าวไว้ว่า คนเราถ้าหากอยากได้ประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติของตนเองหลังจากตายไปแล้วก็ต้องนำไปแบ่งปันตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ดังมีคำว่า ให้สิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้นกลับมา (Peter Harvey, 2000) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ปลูกพืชเช่นไรก็ได้ผลเช่นนั้น

2. ความสำคัญทางศีลธรรมของการให้ความช่วยเหลือและการไม่ให้ความช่วยเหลือ

มนุษย์เราเมื่อเกิดมาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ในการสังเกตรมนุษย์ เราจะเห็นว่าการพัฒนาสังคมที่ดำเนินไปอย่างพึงพาอาศัยและเกื้อกูลกันนั้นเป็นเรื่องที่ดี เพราะสังคมเช่นนั้นทำให้คนที่อยู่ในสังคมเกิดความอบอุ่น มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นพี่เป็นน้อง เป็นญาติ เห็นว่าชีวิตนั้นมีความหมาย การมีชีวิตนั้นไม่มีเพื่อความว่างเปล่าแต่มีเพื่อเป้าหมายบางอย่าง การเห็นสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องดี เราทราบกันดีว่า มนุษย์เรามักจะเปรียบสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่งที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน การเห็นแก่ตัว สังคมเช่นนี้เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ เป้าหมายของการอยู่ในสังคมเช่นนี้ก็คือความสุขส่วนบุคคลที่ได้จากการชนะการแข่งขัน นอกจากนี้ ถ้าเราพิจารณาหลักคำสอนในศาสนาอย่างถึถ้วน เราจะเห็นว่าหลักการศาสนา เช่น พระพุทธศาสนา ล้วนสอนให้คนแบ่งปัน สอนให้คนทำทาน หลักศาสนาเช่นนี้ย่อมจะมองเห็นความสำคัญของการแบ่งปัน ดังนั้นจึงพยายามที่จะเสนอชุดคำสอนที่โน้มน้าวและชักจูงคนให้รู้จักเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อคนร่วมสังคม ยิ่งไปกว่านั้น หลักคำสอนทางศาสนายังพยายามจะบอกว่า การจะไปถึงเป้าหมายของชีวิตได้ต้องอาศัยการแบ่งปัน การให้ทาน การบริจาค การกระทำเหล่านี้เป็นกระบวนการหนึ่งอันสำคัญที่จะช่วยกล่อมเกล้าชีวิตให้สะอาดได้ เมื่อชีวิตสะอาด เป้าหมายของชีวิตก็สามารถบรรลุถึงได้ ถ้าดูจากนัยนี้ก็สามารถแปลความได้ว่า การแบ่งปัน การให้ทานหรือการบริจาคมานั้นเป็นเรื่องควรทำ เพราะมันมีค่าอันสำคัญอยู่ในการกระทำนั้นๆ

หลักศีลธรรมสำหรับพิจารณาว่าคนรวยควรช่วยหรือไม่ควรช่วย: ปัญหาว่าด้วยการมีเส้นแบ่งสองเรื่อง

ถามว่า การเป็นคนยากจนในท่ามกลางคนร่ำรวยนั้นเป็นเรื่องผิดศีลธรรมหรือไม่ ตอบว่า มันไม่ผิด ถ้าหากว่ามันไม่เกี่ยวกับการใช้เป็นเครื่องมือควบคุมคน ถ้าคนเราไม่สามารถทำอะไรสักอย่างเพื่อช่วยบรรเทาหรือขจัดความยากจนออกไปได้ มันย่อมไม่ใช่เรื่องที่จะต้องตำหนิว่าทำผิดศีลธรรมได้เลย (Emmett Barcalow, 2007) แต่ในเรื่องนี้ก็มีกรกล่าวว่าการละเลยไม่ช่วยเหลือคนอื่นต่างๆ ที่มีความสามารถจะช่วยเหลือได้และการช่วยนั้นก็เป็นการสละส่วนเกินที่ตนเองมีเท่านั้นเท่ากับเป็นการฆ่าไปในตัว ในเรื่องนี้ คนที่เสนอเรื่องนี้กำลังจะบอกว่า การปล่อยให้คนจนต้องอดอยากและภาวะอดอยากนี้จะทำให้คนจนขาดสารอาหารที่จำเป็นและเพียงพอ เมื่อเวลาผ่านไปคนจนที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือก็จะตาย หากคนจนได้รับความช่วยเหลือ พวกเขา ก็คงไม่ตายเพราะความอดอยากที่ตัวเองไม่สามารถแก้ไขได้ ถ้าดูจากแง่นี้จะเห็นว่า การตายเป็นผลมาจากการไม่ช่วยเหลือของผู้ที่มีความสามารถจะช่วยเหลือ แต่พวกเขาไม่ช่วยเลย อย่างไรก็ตาม มีผู้แย้งว่าการไม่ช่วยเหลือนั้นไม่สามารถแปลได้ว่าเป็นฆ่าได้เลย เพราะมันมีรายละเอียดทางศีลธรรมที่ต้องพิจารณาอีกมาก ปัญหาเรื่องการไม่ช่วยเท่ากับการฆ่านั้นจะเป็นที่เข้าใจได้ถ้าเราพิจารณาปัญหาว่าด้วยการฆ่าและการปล่อยให้ตาย

1. หลักว่าด้วยการฆ่า (Killing) (Peter Singer, 1993)

ในทางจริยศาสตร์โดยเฉพาะจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความตาย เช่น การที่แพทย์ช่วยให้คนไข้ตาย การทำกรณฆาตในทางการแพทย์ เป็นต้น เรามักจะมีเกณฑ์อันหนึ่งที่ใช้แบ่งการกระทำตามหลักศีลธรรมและการละเมิดหลักศีลธรรม ถ้าทำตามศีลธรรมถือว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ดีและถ้าไม่กระทำตามก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ดี เพราะมันละเมิดหลักศีลธรรม เกณฑ์นั้นก็คือ การฆ่าและการปล่อยให้ตาย ในทางการแพทย์เมื่อจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องชีวิตและความตาย เราพบว่า ผู้ปฏิบัติงานมักจะใช้เกณฑ์นี้ กล่าวคือ ถ้าเป็นการฆ่า ผู้กระทำต้องลงมือเอง เช่น ฉีดยาให้คนไข้ตาย แล้วคนไข้ก็ตายทันที ส่วนถ้าเป็นการปล่อยให้ตาย ผู้กระทำไม่ได้ลงมือเอง เพียงแค่ปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติ เช่น ถอดปลั๊กช่วยให้หายใจ ถอดท่อส่งอาหาร การตายของคนไข้ในแง่นี้ ไม่ได้เกิดขึ้นมาทันที คนไข้ยังมีเวลากลับไปรักษาตัวที่บ้าน และเมื่อเวลาผ่านไป คนไข้เพราะไม่ได้รับการให้อาหารทางท่อ ไม่ได้มี

เครื่องช่วยหายใจ คนไข้จึงตาย มีผู้มองว่า กรณีแรกนั้นผิดหลักศีลธรรม ส่วนกรณีที่สองนั้นไม่ผิด เพราะการตายของคนไข้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงจากแพทย์

การพิจารณาเรื่องการฆ่าหรือไม่ฆ่านั้น พุทธจริยศาสตร์เสนอเกณฑ์ตัดสินไว้ 5 ประการ คือ 1) สัตว์มีชีวิต 2) ผู้จะฆ่ารู้ว่าสัตว์มีชีวิต 3) ผู้จะฆ่ามีจิตคิดจะฆ่า 4) ผู้จะฆ่ามีความพยายามที่จะฆ่า และ 5) มีการตายเกิดขึ้นเพราะการฆ่านั้น และในการวินิจฉัยปัญหาว่าด้วยความพยายามฆ่าเพื่อจะตอบปัญหาว่า อันไหนเป็นการพยายาม อันไหนไม่เป็นการพยายาม พุทธจริยศาสตร์ยังให้เกณฑ์เพิ่มเติมอีกว่า 1) ผู้จะฆ่านั้นพยายามฆ่าด้วยมือของตนเองก็ได้ 2) ผู้จะฆ่าพยายามใช้ให้ผู้อื่นไปฆ่าก็ได้ 3) ผู้จะฆ่าพยายามฆ่าด้วยอาวุธที่ปล่อยออกไปจากที่ตั้งก็ได้ 4) ผู้จะฆ่าพยายามฆ่าด้วยอาวุธที่อยู่ในที่ที่ตั้งก็ได้ 5) ผู้จะฆ่าพยายามใช้วิธีที่ผสมผสานกับวิชาเพื่อฆ่าก็ได้ และ 6) ผู้จะฆ่าพยายามใช้ฤทธิ์เดชของตนฆ่าก็ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 249 หน้า 251, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ถ้าเราพิจารณาเกณฑ์ตัดสินในการฆ่าและความพยายามในการฆ่า เราจะพบว่า การตายต้องประกอบด้วยเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งที่เรายังต้องวินิจฉัยต่อก็คือว่า คนจนเมื่อไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าสัวแล้วต้องประสบกับภาวะอดอยากจนสุดท้ายต้องมาตาย การตายนี้จะถือว่าเป็นผลมาจากการไม่ช่วยเหลือของเจ้าสัวหรือไม่ เรื่องนี้ยังเป็นเรื่องที่ตัดสินยาก เพราะเจ้าสัวอาจจะไม่ได้ใส่ใจว่า คนจนเป็นคนมีชีวิต เจ้าสัวก็รู้ว่าคนจนเป็นคนมีชีวิต เจ้าสัวคิดจะให้คนจนตายโดยไม่ให้การช่วยเหลือใดๆ แล้วต่อมาเจ้าสัวก็พยายามทุกวิถีทางที่จะไม่ช่วย พุดง่ายๆ ก็คือ พยายามฆ่าคนจน โดยไม่ให้การช่วยเหลือ ต่อให้มีการเรียกร้องในรูปแบบต่างๆ ก็ตาม และสุดท้ายคนจนก็ตายเพราะการกระทำของเจ้าสัวนั้น ในปัญหาทางศีลธรรมที่ว่า คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่ หลังจากวิเคราะห์การตายของคนจนแล้ว เราไม่อาจจะเชื่อมโยงการตายของคนจนเข้ากับเกณฑ์ของการฆ่าในพุทธจริยศาสตร์ได้เลย เมื่อเป็นอย่างนั้น การกระทำของเจ้าสัวเท่ากับการปล่อยให้ตายได้หรือไม่ มีผู้คิดว่า ถ้าจัดเข้าในการฆ่าไม่ได้ ก็เท่ากับการปล่อยให้ตาย

2. หลักว่าด้วยการปล่อยให้ตาย (Allowing to die) (Peter Singer, 1993)

มีหลายคนคิดและเชื่อว่า การปล่อยให้ตายนั้นเป็นเรื่องปกติ คนเหล่านี้เชื่อว่า การตายนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติ หมายความว่า เมื่อมนุษย์มีความเกิดขึ้น มนุษย์ก็ย่อมมีความตายไปด้วย

การเกิดและการตายเป็นเหมือนเงาของกันและกัน การตายไม่ใช่สิ่งเลวร้ายเพราะมันเป็นเรื่องธรรมดา การเกิดก็ไม่ใช่สิ่งเลวร้ายเช่นกัน ในประวัติศาสตร์สากลมนุษยชาติได้พิสูจน์ในเชิงประจักษ์มาทุกยุคทุกสมัย รุนแล้วรุนเล่าว่า มนุษย์ทุกคนเป็นคนต้องตาย ใครก็ตามที่เป็นมนุษย์ก็ย่อมต้องตาย ความตายไม่ใช่สิ่งที่ใครสามารถไปยึดเยียด ในทางตรงกันข้าม ความเป็นก็ไม่ควรยึดเยียดเช่นกัน จากเหตุผลนี้ หลายคนจึงคิดว่า ถ้าหากคนไข้ที่เข้ารับการรักษาจากแพทย์แล้วไม่สามารถกลับเข้าสู่ภาวะปกติของชีวิตได้ พุดง่ายๆ ก็คือ ยิ่งรักษายิ่งทรุด การรักษานั้นก็ไร้ประโยชน์ สิ่งที่เราควรทำก็คือ ปล่อยให้คนไข้ตายตามธรรมชาติ การยังคงท้อช่วยหายใจ ท่อส่งอาหารไว้จะทำให้เป็นภาระแก่คนไข้ นอกจากนี้ยังเป็นภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายของครอบครัว รวมถึงงบประมาณและการให้บริการของรัฐเรื่องสุขภาพอีกด้วย คนที่เชื่อในเรื่องนี้คิดว่า การปล่อยให้คนไข้ตายเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เพราะมันไม่ใช่การฆ่าคนไข้ แต่เป็นการส่งคนไข้กลับไปสู่สถานะตามธรรมชาติ คนที่ปฏิบัติงานทางด้านสาธารณสุข เช่น แพทย์ก็หาไม่เจตนาฆ่าคนไม่พยายาบาลก็ไม่มีเจตนาฆ่า ถ้าเป็นอย่างนั้นก็แปลว่า การปล่อยให้คนไข้ตาย ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม เมื่อมันถูกศีลธรรม มันก็ควรทำ ยิ่งถ้านำไปเปรียบเทียบกับวิธีแรกแล้ว วิธีที่สองนี้ดีกว่า มีความเป็นธรรมชาติมากกว่า ถูกต้องตามหลักศีลธรรมมากกว่า

อย่างไรก็ตาม มีผู้ไม่เห็นด้วยกับวิธีนี้เหมือนกัน พวกเขาให้เหตุผลว่า การปล่อยให้คนไข้ตายไม่ได้แตกต่างจากการช่วยให้คนไข้ตายหรือการฆ่าคนไข้โดยตรงเลย หน้าซ้าการปล่อยให้คนไข้ตายยังเป็นการกระทำที่รุนแรง โหดร้าย ป่าเถื่อน ขาดน้ำใจ ถ้าเปรียบเทียบกับวิธีแรกแล้ววิธีแรกจะดีกว่า เพราะคนไข้ไม่ต้องทรมาน ไม่ต้องเจ็บปวดใดๆ ทั้งทางกายและทางใจ ส่วนวิธีที่สองที่คิดว่าเป็นการปล่อยให้คนไข้กลับคืนสู่ธรรมชาตินั้นถ้าพิจารณาในแง่ปฏิบัติแล้วถือว่าโหดร้าย เพราะเราไม่สามารถแบ่งได้อย่างชัดเจนว่า การฆ่ากับการปล่อยให้ตายต่างกันตรงไหน

ถ้าเรานำปัญหาที่ว่า คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่นั้นมาพิจารณาในเรื่องนี้ เราอาจจะพบข้อปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า การที่คนรวยหรือเจ้าสัวไม่ช่วยคนจนเท่ากับเป็นการปล่อยให้คนจนตายหรือไม่ ถ้าเป็นการปล่อยให้คนจนตายไม่ใช่การฆ่าคนจน มันก็จะแปลได้ว่า การปล่อยให้คนจนตายเพราะเจ้าสัวไม่ช่วยเป็นเรื่องปกติธรรมดา คนเราเกิดมาถ้าขยันทำมาหากินก็ย่อมแสวงหาทรัพย์ได้ เจ้าสัวรวยเพราะขยันทำมาหากิน ยิ่งไปกว่านั้น เราก็พบว่า มันเป็นเรื่องปกติที่เจ้าสัวจะได้มรดกตกทอดเพราะตระกูลของเขาทำงานสะสมไว้เยอะ ส่วนคนที่กลายเป็น

เจ้าสัว แม้ว่าครอบครัวเดิมจะไม่เคยเป็นมาก่อนก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติ ถ้าเจ้าสัวอยากช่วยคนจนก็เป็นเรื่องของเจ้าสัว ไม่ควรมีใครไปบังคับให้ช่วย และถ้าเจ้าสัวไม่ช่วยก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติเช่นกัน มันเป็นเรื่องธรรมชาติของสังคมที่ต้องมีคนรวย คนจน และมันก็เป็นเรื่องปกติที่เมื่อใครก็ตามเมื่อรวยแล้วจะใช้เงินของตนเองอย่างไรก็ได้โดยที่การใช้เงินนั้นไม่ทำให้ใครเดือดร้อนเลย และคนรวยก็ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงความจนของคนอื่น สิ่งที่คนรวยควรทำคือ ลงทุนขนาดใหญ่ แล้วก็จ้างคนที่ต้องการรายได้เข้าไปทำงาน วิธีของการจัดการธุรกิจควรเป็นอย่างนั้น คนรวยเหล่านั้นไม่ควรถูกบังคับให้ต้องช่วยคนอื่น วิธีช่วยคนที่เหมาะสมสำหรับเจ้าสัวคือ การลงทุนขยายกิจการ เมื่อทำอย่างนั้นได้ คนจนก็จะมีที่ทำมาหากิน

มีตัวอย่างหนึ่งที่ Peter Singer (Peter Singer, 1993) ยกขึ้นมาในบทความที่ว่าด้วยคนรวยและคนจนว่า สมมติว่าระหว่างพัก อาจารย์เดินทางไปยังห้องเรียนซึ่งอยู่อีกอาคารหนึ่งในขณะที่อาจารย์ ก กำลังเดินไปเพื่อจะทำการบรรยายให้แก่นิสิตที่อาคารนั้นเวลาประมาณเที่ยง 50 นาที ขณะกำลังเดินไป อาจารย์สังเกตเห็นว่ามีเด็กคนหนึ่งกำลังจะจมน้ำตายในสระน้ำระหว่างทาง ถ้าถามว่า อาจารย์ควรช่วยเด็กคนนี้หรือไม่ ตอบว่า ควร เพราะอาจารย์มีความสามารถ การช่วยเหลือเด็กคนนี้ อาจารย์ไม่ต้องลงทุนอะไรมากเลย ถ้ามีสิ่งที่เกิดขึ้นจากการไปช่วยเหลือเด็กคนนี้ก็คือ อาจารย์อาจจะต้องไปบรรยายสายกว่าปกติ และการเข้าบรรยายสาย นิสิตอาจจะถามอาจารย์ว่าทำไมมาสายและเหตุผลที่อาจารย์ตอบก็คงเป็นที่ยอมรับของนิสิตอยู่แล้ว นอกจากนี้ อาจารย์ต้องกลับไปเปลี่ยนชุด ต่อให้ชุดที่อาจารย์ใส่มีราคาแพงและต้องจ่ายค่าซักรีดใหม่ ค่าเหล่านี้เมื่อคิดคำนวณแล้วก็ยังเป็นเรื่องที่ไม่ทำให้อาจารย์สูญเสียมากมาย อาจารย์ว่ายน้ำก็ได้ ไม่เป็นโรคใดๆ อันจะเป็นอุปสรรคในการลงไปช่วยคนที่กำลังจมน้ำ ถ้าดูจากมุมมองนี้ เรากล่าวได้ว่า อาจารย์คนนี้สามารถช่วยได้ ในอีกมุมมองหนึ่ง ถ้าอาจารย์ไม่ช่วย เพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่และตนเองก็ต้องรีบเข้าห้องบรรยาย เด็กที่เข้ามาฟังบรรยายล้วนเป็นเด็กที่ลงทะเบียนและจ่ายค่าลงทะเบียนแล้ว อาจารย์ต้องถือว่านิสิตเหล่านั้นเป็นคนสำคัญอันแรกที่ต้องคำนึงถึง เมื่อนิสิตที่เข้ามาเรียนมีสิทธิที่จะได้รับการฟังบรรยาย มันก็แปลว่า อาจารย์มีหน้าที่ๆ ต้องไปดำเนินการบรรยาย ถ้าเป็นเช่นนั้น เด็กที่กำลังจมน้ำต้องตาย

จากตัวอย่างข้างต้น ถ้าเรานำมาพิจารณาในบริบทของเจ้าสัวเพื่อให้สามารถตัดสินใจได้ว่าเจ้าสัวควรช่วยคนจนหรือไม่ เราอาจจะพบว่า สถานการณ์ของเด็กที่กำลังจมน้ำตายนั้นเป็น

เรื่องที่ใกล้ตัวมาก ถ้าพิจารณาจากมุมมองนี้ เราก็สามารถกล่าวได้ว่า อาจารย์ควรช่วยเหลือเด็กที่กำลังจะจมน้ำตาย นิสิตที่รอการมาบรรยายของอาจารย์ ถ้าหากอาจารย์ไปช้ากว่าปกติและเมื่ออาจารย์มาที่ห้องบรรยายแล้วก็บอกเหตุผลว่าวันนี้ทำไมอาจารย์ช้ากว่าปกติ เราก็ต้องเข้าใจตรงกันว่า นิสิตถ้าไม่ทั้งหมดก็ส่วนใหญ่ที่มีใจรักความเป็นธรรมต้องชื่นชมยินดีและไม่ถือโทษการกระทำของอาจารย์ที่มาบรรยายช้า นอกจากนี้ นิสิตหลายคนอาจจะอยากเรียนรู้ทักษะการช่วยเหลือคนจากอาจารย์คนนี้ได้ และถ้านำภาพตัวอย่างนี้มาพิจารณาการช่วยเหลือของเจ้าสัวที่จะหยิบยื่นให้คนจนซึ่งเกิดขึ้นต่อหน้าของเจ้าสัว เราก็สามารถเข้าใจได้ว่า การกระทำของเจ้าสัวนั้นเป็นการกระทำที่น่ายกย่อง แต่ปัญหาของเรื่องนี้ก็คือ การที่คนจนในสังคมกำลังประสบปัญหาภาวะขาดแคลนและอาจจะต้องตายนั่นดูเหมือนว่ามันใกล้เคียงกับการเรียกร้องให้อาจารย์ช่วยเด็กที่กำลังจมน้ำตาย แต่จำนวนของผู้ประสบปัญหานั้นไม่ใช่แค่หนึ่งคน มันมีมากกว่าและนอกจากนี้จำนวนของคนที่ยังกระจายอยู่ตามภูมิภาคของประเทศก็มีมากเกินจะนับ และการประสบปัญหาภาวะอดอยากต่อให้เรารู้ว่าคนจนจะต้องตายแต่เราก็ไม่สามารถกล่าวได้ชัดว่าจะตายเมื่อไรซึ่งปัญหานี้ถ้าพิจารณาให้ชัดย่อมแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากปัญหาของเด็กที่จะจมน้ำตาย ถ้าเป็นดั่งนั้น เราอาจจะประสบปัญหาที่จะนำตัวอย่างมาใช้เป็นเหตุผลสำหรับอธิบายว่าคนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้ว ยังมีอีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งมีการอธิบายไว้ในงานของ Peter Singer ตัวอย่างนี้มีชื่อว่า “lifeboat ethics” (Peter Singer, 1993) ข้ออธิบายของตัวอย่างนี้ก็คือว่า คนรวยควรปล่อยให้คนจนตายไปดีกว่า เพราะถ้าคนรวยไปช่วยคนจน คนจนจะทำให้คนรวยต้องประสบปัญหาด้วยเช่นกัน เรื่องนี้เปรียบเหมือนเรือที่กำลังชนคนเดินทางข้ามมหาสมุทร เรือหนึ่งลำที่กำลังแล่นข้ามมหาสมุทร บรรจุกคนจำนวนไม่มาก คนเหล่านี้อาจจะเรียกว่าเจ้าสัวก็ได้ เรือลำนี้ขนส่งสัมภาระที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตไปในมหาสมุทร ระหว่างทางหากวิ่งไปพบคนที่ต้องการช่วยเหลือ ปัญหาที่ต้องคิดให้รอบคอบก็คือว่า เรือที่เจ้าสัวใช้เดินทางข้ามมหาสมุทรนั้นควรจะช่วยคนจำนวนมากอื่นอีกหรือไม่ เพราะอย่างที่เราทราบกันมา พื้นที่ของเรือ น้ำหนักของเรือ เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีอยู่ล้วนมีเพื่อคนที่อยู่บนเรือคือเจ้าสัวเท่านั้น ถ้าหากกัปตันเรือตัดสินใจช่วย โอกาสที่คนขึ้นมาเพิ่มจะทำให้น้ำหนักเรือมีปัญหา พื้นที่ใช้สอยมีปัญหาและเครื่องอุปโภคบริโภคไม่เพียงพอก็ยอมเป็นไปได้ เมื่อน้ำหนักเพิ่มขึ้น โอกาสที่เรือจะ

อับปางก็เป็นไปได้ เมื่อเพิ่มคนขึ้นมานบนเรืออีก เครื่องอุปโภคบริโภคย่อมจะไม่เพียงพอและถ้าเวลานั้นมาถึงคนที่อยู่บนเรือทั้งหมดย่อมจะตายเหมือนกัน เมื่อคิดถึงปัญหานี้ การที่กัปตันเรือไม่หยุดเรือเพื่อให้การช่วยเหลือเราก็สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นสิ่งควรทำ จากตัวอย่างนี้ หากเรานำพิจารณาว่า เจ้าสัวควรช่วยคนจนหรือไม่ ถ้าดูจากตัวอย่างนี้ เราจะเห็นว่า การช่วยคนขึ้นมานบนเรือเยอะเกินกว่าน้ำหนักเรือจะรับได้ย่อมจะทำให้เรืออับปางได้ และการมีคนเพิ่มขึ้นบนเรืออาหารและเครื่องยังชีพต่างๆ ย่อมจะเป็นปัญหาต่อผู้ที่อาศัยอยู่บนเรือก่อนหน้านั้นแน่นอน ถ้าการที่เจ้าสัวต้องมาช่วยคนจนแล้วเจ้าสัวเหล่านั้นต้องประสบปัญหาเหมือนคนที่อยู่บนเรือแล้วละก็ เราก็สามารถเข้าใจและยอมรับได้ว่า การเรียกร้องให้เจ้าสัวมาช่วยคนจนนั้นเป็นเรื่องที่ต้องคิดให้รอบคอบ เพราะถ้าผู้ช่วยต้องประสบปัญหาที่มีอาจจะแก้ไขได้ เราก็ต้องยอมรับว่า การไม่ช่วยก็เป็นเรื่องที่เหมาะสมเหมือนกัน

คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่: ข้อพิจารณาจากพุทธจริยศาสตร์

เราได้เห็นการใช้เหตุผลที่พยายามจะตอบว่า คนรวยควรช่วยคนจนหรือไม่ และมีการให้เหตุผลว่า การไม่ช่วยเท่ากับการฆ่าและเหตุผลที่ว่า การไม่ช่วยเท่ากับการปล่อยให้ตายเท่านั้น นอกจากนั้นเรายังได้เห็นว่ามีตัวอย่างของการเรียกร้องให้อาจารย์ช่วยเด็กที่กำลังจะจมน้ำตายกับตัวอย่าง life boat เป็นอย่างไร ต่อไปนี้ ผู้เขียนจะพยายามดูว่า หากเราคิดจะตอบคำถามว่า คนเราควรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามยากหรือไม่ เราจะไปเอาคำว่า “ควร” มาจากที่ไหน เพราะมีหลายครั้งที่เราไม่สามารถจะได้คำว่า “ควร” มาจากข้อเท็จจริงเลย หรือเราอาจจะถามว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่เราจะพิจารณาความถูกต้อง ความผิด ความดี ความชั่ว ความควร ความไม่ควรจากประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนหมู่มากตามแนวคิดประโยชน์นิยม หรือเราจะกำหนดความถูกต้อง ความผิดโดยพิจารณาจากการทำตามหน้าที่ทางศีลธรรม (พระมหาพรชัย สิริวิโร, 2559) ในส่วนนี้ผู้เขียนจะพยายามมองหาหลักการในพุทธจริยศาสตร์ที่อาจจะบอกได้ว่าคำว่า “ควร” นั้นมันมีอยู่ในหลักการพื้นฐานของการเป็นมนุษย์

1. ทำดีของพุทธจริยศาสตร์กับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม

ในทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ มนุษย์นั้นเกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน และแต่ละส่วนล้วนมีหน้าที่เป็นของตนเอง ไม่ก้าวก่ายกันแต่จะทำหน้าที่ประสานและสืบเนื่องกัน

หลายมิติ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ส่วนแรกเรียกรูปร่างที่กินมิติด้านความกว้าง ยาว หน้า สูง เป็นต้น และต้องมีหัว มีหู มีตา มีจมูกและอื่นๆ 2) ส่วนที่เรียกว่า ความรู้สึก จะเป็นความรู้สึกสุขหรือทุกข์หรือเฉยๆ ก็ได้ 3) ส่วนที่เรียกว่าความจำ 4) ส่วนที่เรียกว่าความคิดและการปรุงแต่ง และ 5) ส่วนที่เรียกว่าการรับรู้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 95 หน้าที่ 58, เล่มที่ 35 ข้อที่ 1 หน้าที่ 1, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) องค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ไม่ได้เกิดมาโดยปราศจากเป้าหมาย การที่ธรรมชาติมอบองค์ประกอบสำคัญให้มนุษย์หากวิเคราะห์ให้ลึกเราจะเห็นว่าเป้าหมายบางอย่าง นั่นก็หมายความว่า มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ กล่าวให้ชัดก็คือ มนุษย์ต้องใช้สิ่งเหล่านี้เพื่อเรียนรู้และฝึกฝนไปสู่เป้าหมาย ถ้าองค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายบางอย่างแล้ว ก็มันก็แปลว่ามนุษย์ด้วยกันก็ต้องมีหน้าที่บางอย่างที่ต้องปกป้อง รักษาหรือช่วยให้คนที่ได้ความเป็นมนุษย์มา ยังคงความเป็นมนุษย์ไว้ได้ พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า การได้ความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะมนุษย์ต้องฝึกฝนตนเองโดยอาศัยศีล 5 อย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นชีวิตแล้วจึงจะได้ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว การจะมีชีวิตอยู่อย่างมนุษย์ก็เป็นเรื่องยากเหมือนกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 1118 หน้าที่ 631, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะอย่างที่เราได้ทราบมาว่า ชีวิตมนุษย์นั้นเกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่างที่มาประชุมรวมกัน มนุษย์ต้องบริหารจัดการเหตุปัจจัยเหล่านั้นให้ได้ เช่น หิวก็ต้องกินอาหาร ต้องออกกำลังกาย ต้องดูแลเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น และนอกจากนี้ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว การที่คนเราจะได้เรียนรู้หลักการดีๆ เพื่อพัฒนาตนเองให้ถูกต้องก็เป็นเรื่องยาก มนุษย์คนที่จะได้โอกาสดีๆ ในการเรียนรู้ ต้องเกิดในยุคสมัยที่มีคนมีความรู้อยู่ด้วย เช่น การมีพระพุทธเจ้ามาอุบัติแล้วก็ตรัสรู้หลักการสำคัญ สั่งสอนคนให้รู้จักดีและชั่ว เป็นต้น ดังนั้น หากเรามองในแง่นี้ เราจะเห็นว่า พุทธจริยศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นมนุษย์มาก เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็สามารถแปลความได้ว่า เพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมมีค่าทางศีลธรรมบางอย่างที่เราต้องปกป้องและช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้อีกด้วยว่า เรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น ถ้าพิจารณาจากข้อความนี้ก็แสดงให้เห็นว่า การจะเข้าใจคนอื่นได้ มนุษย์เราสามารถเริ่มพิจารณาและเข้าใจตนเองก็ได้แล้วค่อยขยายออกไปสู่คนอื่น ในความเป็นมนุษย์นั้นสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาและมนุษย์พยายามแก้ไขมาตลอดก็คือเรื่องความทุกข์ ทุกข์ในที่นี้จะ

กายหรือทุกข์ใจก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่ต้องการทั้งนั้น ดังนั้น เมื่อมนุษย์เข้าใจเรื่องนี้อย่างชัดเจนแล้ว มันจะทำให้มนุษย์มีท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคมได้อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย จะคิดและทำอะไรก็ต้องพิจารณาในเชิงเอาใจเขามาใส่ใจเรา การเข้าใจในบริบทเช่นนี้ พุทธจริยศาสตร์เชื่อว่าจะทำให้มนุษย์รู้จักแบ่งปัน แม้ไม่สามารถแบ่งปันสิ่งของก็ต้องมีแบ่งปันคำพูด เช่น การกำลังใจ การปลอบใจ เป็นต้น จากข้อความนี้ เมื่อเราย้อนกลับไปพิจารณาหลักสังคหวัตถุหรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหลักการสงเคราะห์อันประกอบไปด้วยการช่วยเหลือแบ่งปัน การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพ มีประโยชน์เป็นคำจริง การรู้จักเสียสละทำตนให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นตลอดถึงการทำตนเองให้เหมาะสมย่อมจะทำให้เราเห็นว่ามันมีหน้าที่ที่เราจะต้องทำสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง (วรรณภา พ่วงพร้อมและพระมหามชวินทร์ ปุริสุตโตโม, 2021) หลักการนี้ย่อมจะเป็นเหตุผลสนับสนุนให้เราผู้ซึ่งเป็นมนุษย์ต้องช่วยเหลือกันและกัน

2. การช่วยคนอื่นในมุมมองพุทธจริยศาสตร์

ในส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์นั้น มนุษย์มีสองสิ่งสำคัญติดตามตัวมาตั้งแต่เกิด ส่วนที่หนึ่งเราเรียกว่าส่วนที่ดีหรือกุศลและส่วนที่ไม่ดีหรือเรียกว่าอกุศล มนุษย์คนที่เปิดโอกาสให้กุศลบัญญัติการในการทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันเราเรียกว่า คนดี ส่วนคนที่เปิดโอกาสให้ออกุศลบัญญัติการในการทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันเราเรียกว่า คนไม่ดี พุทธจริยศาสตร์เสนอว่า เมื่อเราเกิดเป็นมนุษย์ เราต้องเลือกว่า เราจะเป็นคนดีหรือคนไม่ดี ในทางสังคม เราทราบกันมานานแล้วว่า การเป็นคนดีนั้นเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา เพราะมันทำให้สังคมน่าอยู่ มันทำให้สังคมมีบรรยากาศอันเหมาะสมแก่การพัฒนาสิ่งดีอื่นๆ ที่จำเป็นต่อสังคม ส่วนการเป็นคนไม่ดีนั้นเราก็ตราทราบกันมานานว่าไม่มีสังคมไหนต้องการ เพราะมันทำลายบรรยากาศในการพัฒนาสิ่งสำคัญของสังคม เมื่อสังคมให้ค่าแก่การเป็นคนดี มันจึงเกิดสิ่งที่เราเรียกว่า หน้าที่ ขึ้นมาทันที ใครก็ตามเมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในสังคม สังคมย่อมคาดหวังว่า เขาจะเป็นคนดี ในการที่จะทำให้ออกุศลมันสามารถทำหน้าที่บัญญัติการได้นั้น พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอวิธีการไว้มากมาย มีการให้ทาน การให้สิ่งของเครื่องใช้ การเสียสละ เช่น การสละความสุขสบายรวมไปถึงผลประโยชน์ส่วนตน คนที่สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้จะเป็นคนที่กำลังทำหน้าที่เพื่อเป็นคนดี ถ้าพิจารณาคำถามว่า เจ้าสัวควรช่วยคนจนหรือไม่ในกรอบของการทำหน้าที่เพื่อเป็นคนดีตามมุมมองพุทธจริยศาสตร์ เราก็สามารถตอบได้ว่า ควร เพราะเจ้าสัวเองก็ถือว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเจ้าสัวเองก็มี

หน้าที่อันหนึ่งในความเป็นคนไม่ใช่ในความเป็นเจ้าสัวก็คือ ต้องทำหน้าที่ในการทำให้กุศลมันสามารถบัญชาการในการทำสิ่งต่างๆ ซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตของเจ้าสัว การที่เจ้าสัวช่วยคนจนหากมองในแง่หน้าที่ของความเป็นคนแล้วจะพบว่า เจ้าสัวก็ต้องพยายามที่จะไม่ให้กุศลซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งของความเป็นคนเข้ามามีอำนาจต่อความเป็นคนของเจ้าสัว นั่นก็หมายความว่า เจ้าสัวเองย่อมมีหน้าที่ที่สำคัญต่อความเป็นมนุษย์ของเจ้าสัวอยู่ก่อนแล้ว ถ้ามองจากมุมนี้ก็จะสามารถแปลความได้อีกว่า เจ้าสัวควรช่วยคนทุกคนที่ต้องการความช่วยเหลือ ไม่ได้จำกัดเฉพาะคนจนเท่านั้น ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็แปลเพิ่มได้อีกว่า เจ้าสัวจะไม่ช่วยคนจนก็ได้ เพราะเจ้าสัวก็ช่วยคนอื่นอยู่แล้ว

บทสรุป

จากที่ได้อภิปรายมาข้างต้น บทความนี้สรุปว่า คนรวยหรือเจ้าสัวควรช่วยคน เพราะเป็นหน้าที่ของมนุษย์และเป็นการปกป้องความเป็นมนุษย์ ส่วนคนที่ได้รับการช่วยเหลือจะเป็นคนจนหรือใครก็ได้ การให้เหตุผลว่าการช่วยเหลือกันและกันเป็นหน้าที่ของมนุษย์นั้นหมายความว่า มนุษย์ต้องทำหน้าที่ในการทำกุศลให้เจริญขึ้นเพื่อจะได้บัญชาการกระทำของมนุษย์ให้ดี การทำหน้าที่ทำกุศลให้เจริญนี้ถือว่าการเลือกตามหน้าที่อันสำคัญของความเป็นมนุษย์ และเมื่อมนุษย์เกิดมาได้ความเป็นมนุษย์เข้ามาอยู่ในสังคม มนุษย์ต้องทำสิ่งที่สังคมคาดหวังให้ทำ นั่นก็คือ การเป็นคนดี มนุษย์จะเป็นคนดีได้ก็ต่อเมื่อเขาพยายามใช้วิธีบางอย่าง เช่น เรื่องการให้ทาน การเสียสละ เป็นต้น เมื่อมนุษย์ให้ทานและเสียสละอยู่เสมอ สิ่งที่ทำให้เขาเป็นคนดี กล่าวคือ กุศลก็จะเจริญเพิ่มมากขึ้นจนเขากลายเป็นคนสมบูรณ์ด้วยการบรรลุป่าหมายที่ตั้งไว้ และตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ไม่ทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ เขาก็จะกลายเป็นคนไม่ดี เพราะไม่ได้ทำหน้าที่อันสำคัญนั้น ในเรื่องการปกป้องความเป็นมนุษย์นั้นหมายความว่า เมื่อมนุษย์ได้ความเป็นมนุษย์มาอย่างยากลำบาก มันก็แปลว่าคนที่เป็มนุษย์ด้วยกันก็ต้องมีหน้าที่ในการปกป้องความเป็นมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คนรวยหรือเจ้าสัวเมื่อมาเข้าใจความสำคัญอันนี้ก็ควรจะทำปกป้องความเป็นมนุษย์ด้วยการให้ความช่วยเหลือตามที่ตนเองสามารถจะทำได้ และการช่วยปกป้องนี้ไม่จำกัดเฉพาะคนจนเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาพรชัย สิริวิโร. (2559). พุทธจริยศาสตร์เป็นจริยศาสตร์ประเภทอันตวิทยาหรือกรณียธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 12(2), หน้า 49-63.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2560). *อรรถกถาภาษาไทย พระอภิธรรมปิฎกอัฐสาลินี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรณภา พ่วงพร้อมและพระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม. (2021). ธรรมชาติมนุษย์ของโทมัส ฮอบส์ ในมุมมองพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 4(1), หน้า 105-118.
- Barcalow Emmett. (2007). *Moral Philosophy: Theories and Issues*. (4th Ed.), United States: Thomson Wadsworth.
- Harvey Peter. (2000). *An Introduction to Buddhist Ethics: Foundations, Values and Issues*. Cambridge University Press.
- Singer Peter. (1993). *Practical Ethics*. (2nd Ed.), Cambridge University Press.

